

POSTANOWIENIE

Dnia 7 października 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z wniosku A.S. i Z.S. Przedsiębiorstwo [...] Spółki z o.o. z siedzibą w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.
o wysokość podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 7 października 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...].
z dnia 31 stycznia 2019 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującego się
240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów procesu w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...]., wyrokiem z dnia 31 stycznia 2019 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego [...] w W. z dnia 21 października 2016 r. w pkt 2. i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, [...] Oddział w W. z dnia 14 sierpnia 2014 r. i stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) A.S. z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u płatnika Z.S. - Przedsiębiorstwo [...] Sp. z o.o. z siedzibą w W., od listopada 2011 r. wynosi 9.000 zł.

W sprawie ustalono, że w dniu 1 października 2001 r., Z.S. prowadzący działalność gospodarczą zawarł z A.S. umowę o pracę na czas nieokreślony, powierzając pracownikowi stanowisko specjalisty do spraw prawnych, w pełnym

wymiarze czasu pracy za wynagrodzeniem, którego pułap osiągnął 9.000,00 zł brutto miesięcznie. Pracodawca w kolejnych okresach zatrudnienia powierzał również pracownikowi nowe obowiązki. A.S. pełnił funkcję Prezesa Zarządu.

Sąd Okręgowy ustalił, że już w 2010 r., sytuacja ekonomiczna spółki nie pozwalała na zatrudnienie pracowników za wynagrodzeniem 9.000 zł. W 2011 r. spółka nie realizowała żadnych nowych kontaktów i wystąpiły symptomy zagrożenia kontynuacji działalności spółki. W oparciu o dowód z opinii uzupełniającej biegłego sądowego specjalisty z zakresu rachunkowości z dnia 4 maja 2016 r. Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony w 2012 r. w okresie styczeń-marzec zadeklarował pełną podstawę do ubezpieczenia po 9.000,00 zł miesięcznie. Następnie przez 85 dni przebywał na urlopie bezpłatnym (od 1 kwietnia do 24 czerwca 2012 r.), później przebywał na zasiłku, świadczeniu rehabilitacyjnym i po tym okresie przebywał na urlopie bezpłatnym, do 31 lipca 2013 r., a od 1 sierpnia 2013 r. rozpoczął nowy ciąg zasiłkowy z ubezpieczenia społecznego. Dopiero od dnia 1 stycznia 2014 r. nastąpił okres nieobecności usprawiedliwionej w pracy ubezpieczonego, bez prawa do wynagrodzenia i zasiłku. Sąd Okręgowy wskazał, że odwołujący się nie wykazali, iż zakres obowiązków A.S., a przede wszystkim sytuacja finansowa spółki w pełni odpowiadają zgłoszonej przez płatnika podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne w wysokości przewyższającej wynagrodzenie minimalne, a wynagrodzenie ustalone dla odwołującego jest wynagrodzeniem nadmiernym i sprzecznym z zasadami współżycia społecznego, jakością i ilością świadczonej pracy.

Rozpoznając apelację Sąd Apelacyjny poczynił własne, dodatkowe ustalenia, które w konsekwencji doprowadziły do odmiennej oceny prawnej niż dokonana przez Sąd Okręgowy. Sąd odwoławczy wskazał, że miesięczne wynagrodzenie A.S. od 1 grudnia 2006 r. wynosiło 12.500 zł, następnie od 1 stycznia 2009 r., w wyniku wypowiedzenia warunków umowy o pracę - 9.000 zł brutto, od 1 maja 2009 r. - ponownie 12.500 zł brutto, zaś od 1 lipca 2009 r. - 9.000 zł brutto. Jednocześnie, A.S. od 28 czerwca 2012 r. do 31 października 2012 r. przebywał nieprzerwanie na długotrwałym zwolnieniu lekarskim, co uniemożliwiało rozwiązanie z nim stosunku pracy z zachowaniem okresu wypowiedzenia jak również ewentualne wypowiedzenie mu warunków pracy lub płacy celem obniżenia wynagrodzenia. Sumarycznie, Sąd odwoławczy uznał, że ustalenie godziwego wynagrodzenia wymaga uwzględnienia ogółu okoliczności konkretnego przypadku. Wbrew ustaleniom Sądu pierwszej instancji, zainteresowany posiadał doświadczenie zawodowe, jego wynagrodzenie w kwocie 9.000 zł zostało ukształtowane na przestrzeni wielu lat zatrudnienia, a w ostatnim okresie nie zostało podwyższone, lecz w istocie obniżone w związku z pogorszeniem sytuacji finansowej płatnika, zaś on sam wykonywał obowiązki związane z pełnioną funkcją oraz doprowadził do spłaty większej części zadłużenia wobec organu rentowego.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji wywiódł organ rentowy, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący wskazał, że jest ona oczywiście uzasadniona, w związku z naruszeniem art. 18 ust. 1 i art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U z 2020 r., poz. 266, dalej jako ustawa systemowa) oraz art. 58 § 1 i 2 k.c.

Ponadto w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne sprowadzające się do pytania czy przy ustalaniu i weryfikacji przez organ rentowy czy też sąd ubezpieczeń społecznych wysokości wynagrodzenia za pracę wpływającego na podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy systemowej) oprócz kryterium o jakich mowa w art. 78 k.p. należy także oceniać kryterium możliwości ekonomiczno-finansowych zakładu pracy w ramach klauzuli „zasad współżycia społecznego” (art. 58 § 2 k.c.)?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako środek odwoławczy o szczególnym charakterze, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń nie satysfakcjonujących stron. Realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowionego w art. 398⁹ k.p.c., w ramach którego Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny sprawy przedstawionej mu ze skargą kasacyjną.

Odwołanie się zaś przez podmiot wnoszący skargę kasacyjną do przesłanki zawartej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły, czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną. Tego w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej zaś nie ma. Nie występuje w sprawie również istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., ponieważ Sąd Najwyższy w podnoszonej przez skarżącego kwestii wyraził pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe pracowników stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe oraz wypadkowe, zgodnie z art. 20 tej ustawy, stanowi podstawa składek na ubezpieczenie emerytalne i ubezpieczenia rentowe. Ocena wysokości wynagrodzenia umówionego przez strony stosunku pracy powstaje także na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych, w którym ustalanie podstawy wymiaru składki z tytułu zatrudnienia oparte jest na zasadzie określonej w art. 6 ust. 1 i art. 18 ust. 1 w związku z art. 20 ust. 1 i art. 4 pkt 9, z zastrzeżeniem art. 18 ust. 2 ustawy systemowej. Z treści tych przepisów wynika, że dla ustalenia wysokości składek znaczenie decydujące ma fakt wypłaty wynagrodzenia w określonej wysokości. Podkreślenia wymaga, że podstawę wymiaru składki ubezpieczonego będącego pracownikiem może stanowić wyłącznie wynagrodzenie godziwe, a więc należne, właściwe, odpowiednie, rzetelne, uczciwe i sprawiedliwe, zachowujące cechy ekwiwalentności względem pracy. Ocena godziwości wynagrodzenia wymaga uwzględnienia okoliczności każdego konkretnego przypadku, a zwłaszcza rodzaju, ilości i jakości świadczonej pracy oraz wymaganych kwalifikacji.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że organ rentowy może negować wysokość wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że zostało ono wypłacone na podstawie umowy sprzecznej z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zamiaru obejścia prawa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2019 r., II UK 486/17, LEX nr 2640945). Takie okoliczności, na gruncie rozpoznawanej sprawy nie zachodzą. Sąd Apelacyjny wskazał, że zainteresowany posiadał doświadczenie zawodowe, w sposób prawidłowy wykonywał obowiązki związane z pełnioną funkcją, a jego wynagrodzenie w kwocie 9.000 zł zostało ukształtowane na przestrzeni wielu lat zatrudnienia, w ostatnim natomiast okresie zostało w istocie obniżone, w związku z pogorszeniem sytuacji finansowej płatnika.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w tezie wyroku z dnia 1 czerwca 2017 r., I UK 253/16 (LEX nr 2342187), dopuszczalne jest kwestionowanie w oparciu o art. 58 k.c. ustalonego przez stronę stosunku pracy wynagrodzenia pracownika, stanowiącego podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, jeżeli wynagrodzenie to zostało ustalone z naruszeniem zasad współżycia społecznego przez świadome dążenie do osiągnięcia nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych uczestników tego systemu. Takie uwarunkowania nie występują w przedmiotowej sprawie. Sąd odwoławczy nie twierdził również intencjonalnych zabiegów skierowanych na uzyskanie zawyżonych świadczeń z ubezpieczenia społecznego w związku z deklarowaniem i opłaceniem wysokich składek przed okresami zamierzonego lub definitywnego korzystania z długookresowych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, których

wystąpienie nie zasługiwałoby na jurysdykcyjną tolerancję (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2017 r., II UK 259/16, LEX nr 2349417).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.